

IRMA SULKUNEN

Mikä historiassa on totta?

Kansallisen historian myytit ja todellisuus

**Professori Irma Sulkunen pohti virkaanastujaisesityksessään 14.10.2005 historian totuudellisuutta. Historiantutkimuksen tulee muistuttaa niistä vaaroista, joita poliittisesti tarkoitushakuinen menneisyyden käyttö voi tuottaa ja nostaa samalla näkyviin niitä inhimillisen elämän unohdettuja jäsenysta-
poja, joiden tunnistaminen voi tarjota vaihtoehtoisia voimavaroja myös tulevaisuuteen.**

■ ”Isä, selitä minulle mihin historiaa tarvitaan!” Kysymyksen esitti ranskalaiselle historioitsijalle Marc Blochille pieni poika muutamia vuosia ennen Blochin joutumista natsien keskitysleirille. Täydellistä vastausta Bloch ei ehtinyt ennen kuolemaansa antaa, mutta hän jätti jälkeensä kesken-eräisen teoksen, jonka keskeisenä tavoitteena oli selvittää historioitsijan kantaa pojan esittämään kysymykseen. Blochin itsensä sanoin:

”Sanoisin mielelläni, että nyt luettava kirja on vastaukseni tuohon kysymykseen. En näet osaa kuvitella kirjoittajalle kauniimpaa kiitosta kuin osata puhua samaan sävyyn oppineille ja koululaisille. Mutta niin hienostunut yksinkertaisuus on vain

harvojen ja valittujen etuoikeus. En ehkä onnistunut tyydyttämään tuon lapsen tiedonjanoa, mutta hänen kysymyksensä haluaisin pitää tässä tunnuslauseena. Jotkut epäilemättä pitävät sen muotoa naiivina. Minusta se vaikuttaa päinvastoin erinomaisen osuvalta. Tuolle leppymättömälle ikäkaudelle ominaisella tavalla se esittää kiusallisen suorasukaisesti ongelman, joka ei ole vähäisempi kuin historian olemassaolon oikeutus.¹

Bloch kirjoitti teostaan aikana, jolloin länsimaisen sivilisaation omakuva oli syvästi järkkynyt ja Blochille itselleen historian ongelman pohtiminen oli sananmukaisesti elämän ja kuoleman kysymys. Kuten kesken jääneestä teoksesta ilmenee, uskoa historian merkitykseen ei kuitenkaan ollut vielä menetetty. Blochinkaan pohdintaan ei sisälly epäily historian olemassaolon oikeudesta sinänsä vaan ongelmana on, miten tutkija voi perustella historian merkityksen niin että se tulee ymmärretyksi myös ahtaan ammattikunnan ulkopuolella.

Pienen pojan Blochille esittämä kysymys on hätkähdyttävän ajankohtainen myös tällä hetkellä. Tilanteessa, jossa käydään yhä kovenevaa kilpaa erilaisten tutkimussuuntausten ja tulkintamallien elintilasta, kysymys pakottaa pohtimaan historian perimmäistä mieltä ja merkitystä – ei vain akateemisen pärjäämisen vaan myös historian kautta avautuvan eksistentiaalisen ymmärryksen näkökulmasta.²

Kysymyksen ajankohtaisuutta lisää se, että myös historia laajasti ymmärrettynä on hajaantunut lukuisille eri kentille. Menneisyyden erilaiset tulkinnat elävät kaikkialla

ympäristössämme. Ne välittyvät muun muassa kouluopetuksen, museoiden, muistomerkkien, elämäkertojen, muistelmien, erilaisten yhteisöhistoriikkien, populaarien historiasteosten ja historiallisen kaunokirjallisuuden kautta. Menneisyysuhde on jatkuvasti läsnä myös poliittisessa kulttuurissa. Historialla määritetään yksilöiden, yhteisöjen ja kansakuntien identiteettejä, historialla perustellaan valtiokokonaisuuksien rajoja ja historialla oikeutetaan ideologisia valtajärjestelmiä, vallankumouksia, sotia ja aluevaltauksia. Kaikki tämä muovaa historiallista muistiamme ja välittää samalla kuvaa siitä, mitä ihmisenä oleminen menneisyyden kautta jäsenneettynä meille tällä hetkellä on.

Tässä monisuuntaisessa historiakulttuurin kentässä myös akateemisella tutkimuksella on oma paikkansa, jonka merkitystä yleisen historiatietoisuuden muodostumisessa ei kuitenkaan tule yliarvioida. Viime aikoina on päinvastoin näyttänyt siltä, että kaupallinen historiatuotanto on yhä suuremmassa määrin ottanut haltuunsa myös historioitsijoiden aikaisemmin vartioimia kenttiä. Tämä puolestaan on ollut omiaan lisäämään tutkijoiden painetta myötäillä kustantajien suosimia, populaareja historiantulkintoja tieteen sisäisten kriteereidenkin kustannuksella. Toinen historian kaupallista käyttöä leimaava piirre on ollut myyttis-fiktiivisen aineksen voimakas lisääntyminen historiallisessa kaunokirjallisuudessa. Tästä ääriesimerkkinä Dan Brownin ”Da Vinci -koodi”, jonka lukeminen on monen kohdalla herättänyt hämmentyneen kysymyksen – mikä historiallisena esitetyssä kuvauksessa on ’oikeasti’ totta, mikä silkkää mielikuvitusta.

Miten sitten akateeminen historiantutkimus määrittää tässä kokonaisuudessa oman paikkansa, miten se perustelee oman tieteellisen, yhteiskunnallisen ja eksistentiaalisen merkityksensä ja miten se vastaa historiakulttuurin muiden kenttien esittämiin haasteisiin? Lähteekö se vuoropuheluun, ryhtyykö se kriittiseen arviointiin vai vetäytyykö omaan tahrattomaan tutkimuksellisuuteensa? Uskon, että jokainen historioitsija joutuu uransa jossakin vaiheessa ratkai-

semaan kantansa näihin kysymyksiin, ellei avoimesti niin ainakin omien tutkimuksellisten valintojensa kautta. Esittelen seuraavassa lyhyesti, miten omassa tutkimustöinnissäni olen käsitellyt eräitä näistä ongelmista ja mitä perusratkaisuja olen tutkimuksellista paikkaa määrittäessäni tehnyt.

Tulkintojen moninaisuus

Niinä kolmenakymmenenä vuotena, jotka historiantutkimuksen parissa olen työskennellyt, tieteenalan kenttä on kokenut radikaaleja muutoksia. Ensin niin kutsutun uuden historian eri suuntaukset hajottivat uskon menneisyyden rakentumiseen yhtenä suurena kertomuksena ja heti perään postmodernin teoreetikot alkoivat murentaa historian tutkimuksen sisään rakentuneiden totuusväittämien uskottavuutta. Koko historia näytti pirstoutuvan lukemattomiksi tulkinnoiksi, joiden tutkimukselliseen verifiointiin eivät historioitsijan vanhat keinot enää pystyneet. Tämän kehityksen luontevana jatkona voimistui historiakulttuurin muilla kentillä menneisyyden eri ainesten ”sekakäyttö”, joka äärimmilleen vietyinä alkoi yhä tietoisemmin häivyttää faktan ja fiktion välistä rajaa.³

Monen historioitsijan on ollut vaikea kohdata näitä niin kutsutun lingvistisen käänteen synnyttämän hajaannuksen jälkivaikutuksia. Kun lisäksi historiantutkimuksen oma kenttä on samanaikaisesti jakaantunut lukuisiksi erillisalueiksi, joista monet ovat hakeneet lähempää liittolaisuutta pikemminkin uusista tieteidenvälisistä metodisista suuntauksista kuin historiantutkimuksen omista perinteistä, on moni historiantutkija tuntenut liikkuvansa oudolla ja sekavalla maaperällä. Nopea reaktio on usein ollut torjunta. On ollut helpompi väistää tutkimuksen ydintä ravisteleva haaste kuin ryh-

1. Marc Bloch (2003) *Historian puolustus*, Firenze: Artemisia, 59.

2. Historian erilaisia käyttöjä historian ’mielen’ näkökulmasta tarkastelee esim. Beverley Southgate teoksessaan (2005) *What is History For?*, Lontoo ja New York: Routledge.

3. Kiinnostavan katsauksen historiantutkimuksen eri suuntauksiin viimeisen puolen vuosisadan aikana tarjoaa esim. John Tosh (toim., 2000) *Historians on History*, Longman.

tyä vastaamaan esimerkiksi seuraaviin väitteenomaisiin kysymyksiin: Onko loppujen lopuksi suurta väliä, mitä historiallisena faktana tai fiktiona tarjotaan tai mistä aineksista kansalliset tai muut historiakuvat rakentuvat? Kun menneisyyttä ei enää ole, miksi siihen pitäisi suhtautua akateemisella vakavuudella? Eikö historia voisi yhtä hyvin olla postmodernia mielikuvitusleikkiä niillä sirpaleilla, joita menneisyydestä on sattunut jälkeen jäämään? Miksei näitä aineksia voisi noukkia ja yhdistellä mielivaltaisesti kokonaisuuksiksi nykyisiin tarpeisiin? Jos kerran kaikki on tulkintaa ja jokaisella on oma totuutensa niin miksi ylipäänsä vaivautua historian tutkimukseen ja miksi varsinkaan pohtia sen syvempää inhimillistä merkitystä?

Koska kriittiset kysymykset ovat kohdistuneet terävimpinä kansalliseen historian tutkimukseen, jonka edustajiin itsekin kuulun, jatkuva väistely on kohdallani käynyt mahdottomaksi. Oma tapani koettaa vastata milloin minkin post-ilmion kirvoittamaan haasteeseen on ollut tutkimuksen konkreettinen tekeminen. Pelkistäen voi sanoa, että jokaisella tutkimuksellani olen eri tavoin koettanut yhtäältä löytää selitystä siihen, miten vastata historian kautta nykyhetken maailmankuvasta nouseviin inhimillistä olemassaoloa koskeviin kysymyksiin. Toisaalta olen pyrkinyt ratkomaan sitä mieltäni yhä vaivaavaa ongelmaa, mikä historiassa loppujen lopuksi on totta ja miten tehdä metodologisesti todeksi se, minkä olemassaolosta ei ole varmuutta.

Vaikka hyväksyn epäröimättä postmodernien suuntausten painottaman näkemyksen menneisyyden eheästä tavoittamattomuudesta, sen hajoamisesta lukemattomiksi säikeiksi ja sirpaleiksi, joista valtaosaa ei voida edes kuvitella olleen olemassa, en silti ole voinut myöntyä siihen, että historialla olisi käyttöä pelkästään nykyajalle aukeavina tekstuaalisina diskursseina. Erityisen vaikea on ollut hyväksyä sitä ylenkatsetta, jolla tällainen lähestymistapa jo lähtökohteisesti vaientaa menneisyyden ihmisten omistamme poikkeavat äänet ja ajattelutavat. En ole myöskään voinut hyväksyä sitä jyrkimpien postmodernistien kantaa, jonka

mukaan inhimillisen ymmärryksen ja empatian tavoittelemisen ennen meitä eläneiden ihmisten kokemuksiin on jo lähtökohteisesti mahdotonta – tutkimuksellisesti myös tarpeetonta.⁴ Toki jokainen tällainen yritys jää vajavaiseksi ja tulkinnat haavoittuviksi. Mutta toisaalta, jos historioitsija luopuu jo yrityksestäkin käydä ymmärtävää ja kunnioittavaa vuoropuhelua menneiden maailmojen kanssa, hän hyväksyy silloin tavallaan myös historian kuoleman. Menneisyys on silloin vain nykyisyyttä varten, ilman itseisarvoa. Silloin myös historioitsijoilla on vapaat kädet muovata menneisyyttä kulloistenkin yhteiskunnallisten ja poliittisten suhdanteiden mukaan. Jos menneisyydelle ei anneta ääntä, silloin myös kriitikki vaikenee.

Toimijuus ja sukupuoli

Toisaalta olen ollut erityisen altis postmodernin historiankirjoituksen niille sovellutuksille, joissa vallitsevat epistemologiat on asetettu kriittisen erittelyn ja purkamisen kohteeksi. Tämä on koskenut etenkin niitä kanonisoituja aineksia, joiden varaan kansallinen historiankirjoitus on rakentunut ja jonka peruspilarit ovat pysyneet melko muuttumattomina aina meidän päiviimme asti.

Jo väitöskirjatyössäni⁵ jouduin ottamaan kriittisesti kantaa kansakunnan muodostumisen tapaa koskevaan tulkintaan, mikä puolestaan johti huomioimaan sekä toimijuuden merkityksen että sukupuolen roolin historiassa. Sitä ilmiötä jota silloin, 1980-luvun alussa, tutkin ei yksinkertaisesti voinut ymmärtää ilman sukupuolen kategorian tuomista tutkimuksen keskiöön. Muutoin olisin joutunut ohittamaan yli puolet tutkimuksen kohteenani olleiden kansanliikkeiden jäsenkunnasta ja jättämään samalla huomiotta koko modernin kansalaisyhteiskunnan keskeisen sosiaalisen ja mentaalisen elementin.

Mutta myös sukupuoli kategoriana näyttyi ongelmallisena, jos sen avulla olisi pelkästään tuotettu täydentävä lisä kansallisen historian kokonaiskuvastoon tai vaihtoehtoisesti ryhdytty rakentamaan naisten omaa historiakertomusta miehisen valtahis-

torian vastapainoksi – kuten 1980-luvulla yleisesti tehtiin. Sukupuolen ”löytäminen” merkitsi paljon enemmän. Se haastoi ensimmäisen kerran pohtimaan kansallisen historiakertomuksen muodostumisen tapaa, sen metodologian erottamatonta kiinnittymistä ideologisen, sosiaalisen ja sukupuolittuneen vallankäytön mekanismeihin. Konkreettinen pääsy modernin sukupuolen käsittämisen problematiikkaan edellytti siis myös sen valtiorakenteeseen kiinnittyvän historiallisen prosessin dekonstruoivaa jäljittämistä, jonka eräänä tuotteena myös se itse oli syntynyt.

Toinen seikka, joka antoi suuntaa tutkimuksilleni, oli se huomio, että kaikista metodisista muutoksista huolimatta kansallinen historiankirjoitus on jatkuvasti pyrkinyt palautumaan henkilökeskeisiin tulkintoihin. Historiankirjoituksen pitkistä traditiosta käsin tämä ei ole yllättävää, päinvastoin. Kertomusmuotoon rakentuva kronikointi on historiallisen ymmärryksen eräänlainen arkityyppi, joka on toistunut niin menneisyyskuvia välittävässä suullisessa perimätiedossa kuin esitieteellisessä historiankirjoituksessa ja siirtynyt sieltä myös modernin historiankirjoituksen struktuureihin. Tämän jäsenystävän rinnakkaisilmionä ovat eläneet enimmäkseen miehiset sankarihahmot, joihin yhteistä historiallista muistia on kiteytetty ja joiden kautta erilaisten yhteisöjen, myös kansakuntien, jäsenet ovat toisaalta määrittäneet omaa identiteettiään, toisaalta sisäistäneet historiakuvien kautta välittyviä valtahierarkioita.

Historiassa ei kuitenkaan itsessään ole hierarkioita vaikka ne ovatkin erottamaton osa menneisyyden erilaisia elämänjäsenyksiä. Historian hierarkiattomuus on totta erityisesti, jos inhimilliseen elämään liittyvä tutkimus arvottuu ensisijaisesti elämää säilyttävien tekijöiden kautta. Tällöin näkyvän vallan vastavoimana nousevat myös historiassa esiin pienet teot, hiljaiset kokemukset ja elämän jatkuvuutta edistävät arkipäivän valinnat. Jos siis pyrkii purkamaan hierarkkisen historiakerronnan rakennetta, on myös tunnistettava se vallankäytön mekanismi, jossa äärettömän pieni osa menneisyyden koko rikkaudesta valikoituu histo-

riankirjoitukseksi. Sen rinnalla on hyväksyttävä se näkemys, että jokainen tekee historiaa, tahtoen tai tahtomattaan. Olennaista ei tällöin ole, mistä näkökulmasta tai toimijasta käsin menneisyyttä tarkastelee. Tärkeämpää on, miten tarkastelu voi avata kunnioittavaa ymmärrystä kadonneiden kulttuurien, maailmankuvien ja elämänjäsenysten moninaisuuteen – sekä niiden unohdettujen kokemuksiin, joiden historiallisen näkyvyyden kulloinenkin valtajärjestelmä on peittänyt.⁶

Näistä lähtökohdista ryhdyin purkamaan länsimaisten kansallisvaltioiden syntyyn läheisesti liittyneen kansalaistumisen ”suurta kertomusta” kolmen naiselämäkerran kautta.⁷ Hypoteesini oli, että yhteiskunnalliseksi muutokseksi paisuneen prosessin lähtökohdat ja luonne on analysoitavissa yhtä lailla mikro- kuin makrotasolta käsin. Toisin sanoen, että yksittäisten toimijoiden kokemus- ja ajatusmaailmat ilmentävät yhtä todesti muutoksen peruspiirteitä kuin rakenteiksi määritetyt tuotannolliset, sosiaaliset tai aatteelliset tekijät. Tällä valinnalla liityin lähinnä yhteiskunnallisia muutoksia ja mentaliteetteja ruohonjuuritason kokemuksena tarkastelemaan mikrohistorialliseen lähestymistapaan.

Näkökulman valinta tuotti kuitenkin järkevien tulosten lisäksi ennakoimattomia yllätyksiä. Yksi tutkimuskohteistani, 1750-luvulla elänyt kalantilainen paimentyttö, uskonnollinen herättäjä Liisa Eerikintytär osoitti näet konkreettisesti, miten haavoit-

4. Esim. Keith Jenkins (1991 ja 2003) *Re-thinking History*, Lontoo ja New York: Routledge; Postlingvistisen käänteen jälkeisen historiankirjoituksen eri suuntia koskevasta keskustelusta ks. myös Gabrielle M. Spiegel (toim, 2005) *Practicing History. New directions in historical writing after the linguistic turn*. New York ja Lontoo: Routledge.

5. Irma Sulkunen (1986) *Raittius kansalaisuskontona. Raittiusliike ja järjestäytyminen 1870-luvulta suurlakon jälkeisiin vuosiin*, Helsinki: SHS.

6. Näiden näkemysten kehittelystä ks. esim. Irma Sulkunen (1991) *Retki naishistoriaan*, Helsinki: Hanki ja jää, passim.

7. Irma Sulkunen (1989) *Naisen kutsumus. Miina Silanpää ja sukupuolten maailmojen erkaantuminen*. Juva: Hanki ja jää; Irma Sulkunen (1995) *Mandi Granfelt ja kutsumusten ristiriita*, Helsinki: Hanki ja jää; Irma Sulkunen, *Liisa Eerikintytär ja hurmosliikkeet*. Gaudeamus (Hanki ja jää), Helsinki 1999.

tuvalla pohjalla historiantutkimuksen metodologiat lepäävät ja miten rajoittunut on tutkijan kyky lähestyä ajallisesti kaukaisia kohteitaan, etenkin niitä, joiden merkittävyyttä aikalaisten virallinen historianmuodostus ei ole noteerannut. Liisankin historiallinen todentaminen jäi viitteelliseksi ja hänestä piirtynyt jälki vain eräänlaiseksi yhteisöön heijastuvaksi varjokuvaksi.

Tätäkin yllättävämpää oli havaita, miten epätosia, tai pikemminkin myyttisten ainesten läpitunkemia, voivat myös virallisena pidetyn historiankirjoituksen tiedot olla. Suomalainen kirkkohistoria on esimerkiksi legitimoinut Liisa Eerikintyttären uskonnollisten kansanherätysten keskeiseksi käynnistäjäksi, vaikka hänen historialliset elämänvaiheensa, jopa olemassaolonsa, ovat jääneet enemmän tai vähemmän arvailujen varaan. Liisan ympärille kiedottu historiakertomus nojaakin ennen kaikkea yhteisön tuottamiin myyttisiin aineksiin, ei siihen, mitä Liisa 'todella' oli. Liisan historiallista merkittävyyttä ei siis määritä hänen tutkimuksellinen todennettavuutensa vaan hänen myyttinen arvonsa yhteisölle. Tästä ei ole pitkä matka siihen päätelmään, että myyttisellä aineksella on tärkeä rooli yhteisöllisten, myös kansallisten ja ylikansallisten, historiakertomusten muodostumisessa. Siinä mielessä myyttisyys on hyvinkin 'tosi' vaikkei se täytäkään historiantutkimuksellisen todennettavuuden kriteereitä.

Sama ilmiö kertautui hämmäntävällä tavalla myös siinä kansallisen historian ydin kertomuksessa, jota naiselämäkertojen jälkeen tutkin Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran historian kautta. Järjestö, joka oli ollut keskeisesti rakentamassa kansalliseen identiteettiin sidottua historiakuvastoa, osoittautui itse suoranaiseksi myyttien kasaumaksi. Toisaalta Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran tutkimus osoitti havainnollisesti, miten joustavasti kukin aika muovaa historiallista ainesta omiin tarpeisiinsa ja miten kriittikötömästi myös historiantutkimus voi näin syntyneitä uskomusjärjestelmiä uusintaa. Tutkimuksellisesti opettavaa oli eritellä esimerkiksi Elias Lönnrotin ympärille muodostuneen henkilökultin syntymekanismia ja seurata, miten myyttinen aines alkoi pikku

hiljaa peittää alleen niin kutsuttuja historiallisia tosiasioita. Yhtä opettavaa oli havaita, miten poliittisesti tietoisista kultin rakentamiseen tähtäävä toiminta alusta lähtien oli.

Lönnrotin merkittävyyttä kansakunnan historiassa korostettiin muun muassa sillä, että Kirjallisuuden Seura väitettiin jopa perustetun, jotta Lönnrotin kokoama *Kalevala* saataisiin julkaistuksi. Näin ei kuitenkaan ollut vaan Lönnrot-keskeinen tulkintakerros alkoi muodostua vasta lähes kaksi vuosikymmentä Seuran perustamisen jälkeen. Totuudenvastaisen näkemyksen keskeisenä muotoilijana toimi itse J. V. Snellman, joka 1840-luvulla sekä vakiinnutti omaa asemaansa kansallisuusliikkeen ideologisena johtajana että osallistui Lönnrotin nostamiseen kansallisen suurmiehen rooliin. Tässä prosessissa häivytettiin monen hiljaisen toimijan työt ja ansiot kansakunnan rakentamisen varhaisvaiheessa. Yhtä vaikuttava oli Lönnrotin luonteenpiirteiden glorifiointiin tähdännyt prosessi, jossa normaalin itsekästä ja taloudellisesti tietoisesta piiriläiskäristä tehtiin suomalaisen vaatimattomuuden ja vähään tyytyvyyden esikuva.

Siinä, miten prosessi käytännössä tapahtui, ei näennäisesti ollut mitään dramaattista. Kaikki tapahtui hyvin arkisesti. Historiallisia faktoja vastaamattomat tiedot vain ilmaistiin tosina lehtikirjoituksissa, minkä jälkeen ne alkoivat kertautua eri yhteyksissä ja kumuloitua vähitellen myyttiseksi kerrostumiksi Lönnrotin persoonan ympärille ja kiinnittyä sitten kansakunnan historiallisen muistivarantoon. Sama mekanismi toistui monien muiden kansallisten merkkihenkilöiden samoin kuin suomalaisen menneisyyskuvaston kanonisaatiossa.⁸

Se, että kansallisen historiakertomuksen ydinainesten konstruointi voidaan palauttaa toisaalta arkiseksi tapahtumaketjuiksi, toisaalta ideologisesti hyvin tietoiseksi projektiksi, jonka rakentamisessa historiallisella todellisuudella ei aina ollut suurtakaan väliä, ei tarkoita sitä, että pitäisin kansallista historiantutkimusta merkityksettömänä, päinvastoin.

Kansallinen historia tutkimuskohteena on edelleen tärkeä, sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Sen tärkeys ilmenee eri tavoin

myös jokapäiväisessä elämässämme. Esi-merkiksi viimeaikaisten etnis-nationalististen konfliktien voimistuminen on ollut elävä muistutus siitä, etteivät kansallisiin identiteetteihin liittyneet uskomukset ole suinkaan kuolleet, vaikka muuttavatkin ehkä muotoaan. Niiden voima näyttäytyy muun muassa erilaisina kansallisina symboleina, jotka edelleen ovat yhtä lailla erottautumisen kuin identifioitumisen merkkejä. Symbolien julkisivun alle peittyvä emotionaalinen arsenaali puolestaan puhkeaa paljaimmin esiin erilaisissa kriisitilanteissa, joissa esimerkiksi kansalliset liput toimivat yhteisön voiman ja yhtenäisyyden näkyvinä merkkeinä, usein myös osoittamassa ulkoiseksi koettuun uhkaan kohdistuvan aggression oikeutusta.⁹

Kansallista historiaa on tarpeen tutkia myös siitä syystä, että historioitsijat ovat tärkeältä osin vastuussa kansakuntien menneisyyttä jäsentävien tapahtumakertomusten konstruoinnista, samoin kuin niistä totuuskina esitetyistä tulkinnoista, joilla kansallisuuksien omakuvaa ja ideologianmuodostusta eri aikoina on muovattu. Niinpä historioitsijoiden on myös rohjettava purkaa epätosiksi osoittautuneet luomukset tai vähintäänkin palauttaa ne niihin yhteiskunnallisiin, kulttuurisiin ja poliittisiin yhteyksiin, joista ja joiden tarpeisiin ne ovat syntyneet.

On kuitenkin muistettava, ettei historia ole akateemisten tutkijoiden privilegio vaan me kaikki elämme menneisyydeksi muuttuvaa nykyisyyttä ja tulkitsemme sitä yhteisöllisen muistivarannon turvin koko ajan. Siksi olisi naiivia kuvitella, että historian-

tutkimus yksin voisi myöskään mytologisointuneita historiakuvia muuttaa tai määrittää tieteellisellä arvovallalla uusien kertomusten muovautumisen suunnan.

Akateemisen tutkimuksen roolin ei silti tarvitse olla vähäinen. Osallistumalla aktiiviseen vuoropuheluun historiakulttuurin muiden kenttien kanssa se voi tuoda oman kriittisen panoksensa niin kansalliseen kuin ylikansalliseenkin historianmuodostukseen. Sitoutumalla tieteen tekemisen eettisiin periaatteisiin tutkimus voi ja sen tulee muistuttaa, että menneisydessä – niin kuin nykyisyydessäkin – totuudellisuudella on edelleen väliä. Samoin sen tulee yhä uudelleen muistuttaa niistä vaaroista, joita poliittisesti tarkoitushakuinen menneisyyden käyttö voi tuottaa ja nostaa samalla näkyviin niitä inhimillisen elämän unohdettuja jäsenysta-
poja, joiden tunnistaminen voi tarjota vaihtoehtoisia voimavaroja myös tulevaisuuteen.

Historiaa siis tarvitaan edelleen, samoin historioitsijoita. Marc Blochin toivomuksen tavoin olisi myös edelleen arvokasta, jos historioitsijat voisivat puhua samaan sävyyn niin oppineille kuin suurelle yleisölle. Jos he yhteisessä keskustelussa niin menneiden kuin nykyistenkin ihmisten kanssa voisivat jakaa ne olemassaolon ydinkysymykset, joihin kukin tieteenala omilla tavoillaan etsii koskaan lopullisesti ratkeamatonta vastausta. ■

8. Irma Sulkunen (2004) *Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 1831–1893*, Helsinki: SKS.

9. Ks. esim. Michael Billig (1995) *Banal Nationalism*, Sage.